

Narracja w filmie – tekst i fabuła

WIEDZA W PIGUŁCE

Potrzeba odróżnienia w filmie narracyjnym fabuły i tekstu wydaje się dość oczywista. Bardzo często bywa ona pomijana w interpretacji – jak gdyby liczyły się wyłącznie opowiedziane „wydarzenia”, niezależnie od sposobu ich „przedstawienia”. Fabuła jest niezwykle ważną częścią narracji filmowej. Warto jednak mieć świadomość, w jaki sposób jest traktowana. Najprostsze jest właśnie podejście „tematyczne” – przyjmujemy, że film stanowi mniej lub bardziej dokładny obraz realnego świata. Oceniamy zatem „zawartość” dzieła, na przykład jego realizm w sposobie pokazania zawodów bohaterów, epok lub środowisk społecznych, prawdopodobieństwo psychologiczne, problemy przeżywane przez jego bohaterów, prezentowane przez nich postawy etyczne itd.

Fabułę możemy też uznać za metaforę, poszukując znaczeń poza dosłownością widzianych obrazów. Wtedy sprawą drugorzędną staje się zawód bohatera lub epoka czy środowisko, w jakim historia się rozgrywa. Realia stanowią tu jedynie „język”, w którym zapisany zostaje pewien schemat fabularny bądź ideowy. Szekspirowski Makbet staje się japońskim władcą („Tron we krwi”, reż. Akira Kurosawa, 1957), siedmiu samurajów – amerykańskimi kowbojami („Siedmiu samurajów”, reż. Akira Kurosawa, 1954 – „Siedmiu wspaniałych”, reż. John Sturges). Bez względu na wykorzystane realia, interesuje nas to, czy w obrazie filmowym możemy dostrzec samych siebie. Ponadto schematy fabularne często się powtarzają. Zazwyczaj potrafimy dość dobrze przewidzieć, co się dalej w filmie wydarzy, nawet jeśli fabuła filmu przenosi nas w pozornie nieznaną świat. Aby nie oglądać wciąż „tych samych” historii, w naszej lekturze filmu nie należy pomijać tych elementów narracji, które poza fabułą wykraczają.

Trzeba pamiętać, że z treścią filmu nigdy nie spotykamy się bezpośrednio – jest ona zawsze skonstruowana w „języku” filmowym. O tym zaś, jak ważny w opowieści filmowej jest sam tekst, świadczy zjawisko „remaków” – filmów, które powtarzają fabułę. Tekst (z łac. textus: tkanie, tkanina, spłót) to każdy spójny system znaków. W węższym znaczeniu będzie to system znaków językowych takich jak słowa, zdania. W szerszym – znaki mogą przyjąć formę obrazową, w filmie są to ujęcia, sekwencje. Tekst stanowi całość skończoną i utwaloną, a przez to w pewien sposób niezmienną.

POMYSŁ NA LEKCJĘ

W filmie zawsze mamy do czynienia z jakąś historią; innymi słowy z narracją, na którą składają się tekst i fabuła. Narracja (filmowa historia) może być oparta na faktach, mniej lub bardziej odzwierciedlać świat realny lub stanowić dzieło zupełnie fikcyjne. Uczestnicy i uczestniczki poznają bliżej charakterystykę i części składowe filmowej narracji. Dowiedzą się też, co w praktyce oznacza, że zawsze przyjmuje ona jakiś punkt widzenia.

Cele operacyjne

Uczestnicy i uczestniczki:

- wiedzą, co to jest narracja epicka i filmowa;
- wiedzą, że każda narracja może być subiektywna lub obiektywna;
- potrafią określić, czym jest tekst i fabuła.

Przebieg zajęć

1.

Czas: 5 min
Forma: rozmowa
Pomoce: tablica, kreda lub marker,
słowniki terminów literackich

Wręcz uczestnikom i uczestniczkom słowniki terminów literackich i poproś o znalezienie definicji słowa „narracja”. Powiedz, że jest to opowiadanie jakiejś historii; przedstawienie serii wydarzeń powiązanych czasowo i logicznie. Mogą być to baśnie, sny, marzenia, wspomnienia, relacje ze szkoły czy podróży. Jedne będą prawdziwe, inne fikcyjne. Podobnie jest z narracją w filmie. Czy uczestnicy i uczestniczki potrafią podać przykłady filmów, które są oparte na faktach, dokumentujących rzeczywistość, i takich, które są wyłącznie wytworami wyobraźni filmowych twórców?

2.

Czas: 20 min
Forma: praca indywidualna, prezentacja
Pomoce: Elementy składowe narracji_materiał pomocniczy, Opis fabuły filmu „Wszystko za życie”_instrukcja dla prowadzącego, długopisy

Odstoń zapisany wcześniej na tablicy schemat prezentujący elementy składowe narracji w filmie – fabułę i tekst (**Elementy składowe narracji_materiał pomocniczy**). Omów je krótko. Wręcz uczestnikom i uczestniczkom fragmenty opisu fabuły filmu „Wszystko za życie” z roku 2007 w reżyserii Seana Penna (**Opis fabuły filmu „Wszystko za życie”_instrukcja dla prowadzącego**). Poproś, aby spróbowali oni ułożyć je w porządku, w jakim ukazałoby tę historię w filmie. W tym celu powinni nadać im numery od 1 do 8. Ułożenie fragmentów nie musi być zgodne z rzeczywistą kolejnością przedstawienia wydarzeń w filmie. W tym ćwiczeniu ważne jest bowiem zrozumienie różnicy pomiędzy fabułą (serią doświadczanych przez postać zdarzeń) i tekstem (porządkiem, w jakim zostają pokazane). Zaproś chętne osoby do przedstawienia efektów swojej pracy. Na koniec możesz podać porządek zdarzeń zgodny z faktycznie wykorzystanym w filmie.

3.

Czas: 20 min
Forma: praca w grupach, prezentacja
Pomoce: rzutnik, laptop, fragment filmu „Wszystko za życie” z roku 2007 w reżyserii Seana Penna, kartki i długopisy

Pokaż uczestnikom i uczestniczkom fragment filmu „Wszystko za życie” (18 MIN. 10 SEK. – 19 MIN. 24 SEK.), a następnie podziel ich na cztery grupy. Poproś, aby każda napisała krótkie opowiadanie (maksymalnie na jedną stronę A4), w którym przedstawi zdarzenie pokazane we fragmencie filmu z perspektywy głównego bohatera (pierwsza grupa), jego rodziców (druga grupa), siostry (trzecia grupa) i zewnętrznego obserwatora (czwarta grupa). Zaproś reprezentantów grup do zaprezentowania każdego z opowiadań.

Podsumuj zadanie, mówiąc, że na przykładzie opowiadań uczestników i uczestniczek wyraźnie można było zobaczyć, że każda opowieść czy narracja będzie się różnić. Różne mogą być bowiem opisy tych samych zdarzeń, bo różny jest punkt widzenia poszczególnych uczestników i świadków. Każda relacja zatem, nawet na ten sam temat, stanowi odrębną opowieść, a żadna nigdy nie jest w pełni obiektywna. Innymi słowy, każda narracja zawsze przyjmuje jakiś punkt widzenia.

Ewaluacja

Czy po przeprowadzeniu zajęć ich uczestnicy i uczestniczki:

- wiedzą, co to jest narracja?
- rozumieją, że każda narracja zawsze przyjmuje jakiś punkt widzenia?
- potrafią określić, czym jest tekst i fabuła?

Opcje dodatkowe

Jeśli masz więcej czasu, zwróć uwagę uczestników i uczestniczek na fakt, że jedna fabuła może mieć wiele postaci tekstowych (m.in. słuchowisko, scenariusz filmowy, film, powieść, opera), np. „Mamma Mia!”: film brytyjsko-amerykański z 2008 roku w reżyserii Phyllidy Lloyd, scenariusz filmowy autorstwa Catherine Johnson (do filmu Phyllidy Lloyd), musical i scenariusz musicalu autorstwa Catherine Johnson. Poproś uczestników i uczestniczki o podanie znanych im przykładów jednej fabuły w kilku tekstowych odsłonach.

MATERIAŁY

- Elementy składowe narracji_instrukcja dla prowadzącego
- Opis fabuły filmu „Wszystko za życie”_instrukcja dla prowadzącego

ZADANIE DLA UCZNIA

Umieść w odpowiednich miejscach na poniższym schemacie pojęcia: seria wydarzeń, fabuła, tekst.

Zadanie 1.

Uzupełnij luki w poniższym schemacie.

- seria wydarzeń
- tekst
- fabuła

Elementy składowe narracji

→ _____ [rozwiązanie: seria wydarzeń] → _____ [rozwiązanie: fabuła]

→ przedstawienie serii wydarzeń → _____ [rozwiązanie: tekst]

SŁOWNICZEK

- **narracja:** opowieść, opowiadanie; całość wypowiedzi zawierająca relację tego, który opowiada, opis akcji, komentarze i opisy.
- **fabuła:**
- **tekst:**

CZYTELNIA

- Jacek Ostaszewski, Narrator niewiarygodny w filmie fabularnym, „Kwartalnik Filmowy” nr 71-72, jesień-zima 2010.
- Jacek Ostaszewski, Narracja [online], Akademia Polskiego Filmu [dostęp: 3.11.2014], dostępny w Internecie: <http://www.akademiapolskiegofilmu.pl/pl/historia-polskiego-filmu/artykuly/narracja/348>.

Tekst: Eliza Hetkowska, scenariusz: Anna Walczak, konsultacja merytoryczna: Wojciech Michera. Materiał pochodzi z serwisu edukacjamedialna.edu.pl prowadzonego przez Fundację Nowoczesna Polska.

Udostępniono na licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/).

Źródło: <http://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/narracja-w-filmie-tekst-i-fabula/>.

Publikacja przygotowana w ramach współpracy z Centrum Otwartej i Multimedialnej Edukacji Uniwersytetu Warszawskiego na podstawie kursu "Film jako opowieść".